

Περί της καταγωγής των Βυζαντινών Αυτοκρατόρων

Πολιτισμός / Ιστορία

Μανώλης Καρακώστας, MSc Διοίκησης Επιχειρήσεων, Επαγγελματίας Υγείας - Ερευνητής

Μέσα στα πλαίσια της γενικότερης αμφισβήτησης της ελληνικής ιστορίας, ένα καίριο θέμα που θίγεται συχνά είναι η βυζαντινή περίοδος, ότι δήθεν δεν αποτελεί μέρος της ευρύτερης ιστορίας των Ελλήνων, και ένα σημείο το οποίο υπερτονίζεται είναι η καταγωγή των Αυτοκρατόρων, αφού διατυπώνεται η άποψη ότι κανείς ή σχεδόν κανείς από αυτούς δεν ήταν Έλληνας. Η παρούσα έρευνα έχει σκοπό να δείξει την καταγωγή των Αυτοκρατόρων, μέσα από τα ιστορικά στοιχεία και τις πηγές, και να ανασκευάσει αυτές τις θεωρίες, έτσι ώστε να φανεί η αλήθεια για το εν λόγω κομμάτι της ελληνικής ιστορίας.

Στην ιστορική περίοδο που εξετάζεται βασίλευσαν 5 Βασιλικοί Οίκοι και 9 μεμονωμένοι Αυτοκράτορες. Οι Οίκοι αυτοί είναι των Κομνηνών (1057 - 1185), των Δουκών (1059 - 1078 και 1204), των Αγγέλων (1185 - 1204), των Λασκαριδών (1204 - 1261) και των Παλαιολόγων (1259 - 1453), και οι Αυτοκράτορες εκτός δυναστείας οι Ρωμανός Γ' Αργυρός (1028 - 1034), Μιχαήλ Δ' Παφλαγών (1034 - 1041), Μιχαήλ Ε' Καλαφάτης (1041 - 1042), Κωνσταντίνος Θ' Μονομάχος (1042 - 1055), Μιχαήλ ΣΤ' Βρίγγας (1056 - 1057), Ρωμανός Δ' Διογένης (1068 - 1071), Νικηφόρος Γ' Βοτανειάτης (1078 - 1081), Ιωάννης Γ' Δούκας Βατάτζης (1222 - 1254) και Ιωάννης ΣΤ' Καντακουζηνός (1347 - 1354).

Ξεκινάμε με τους Κομνηνούς, οι οποίοι σύμφωνα με τον Μιχαήλ Ψελλό κατάγονταν από την Κόμνη της Θράκης,[1] μια κώμη κοντά στην Ανδριανούπολη,1 απ' όπου λέγεται πως έλαβαν και το επώνυμό τους.[2, 3] Με την άποψη αυτή συνηγορούν οι Άμαντος, Madler, Schlumberger, Chalandon, Kazdan [4] και Βάρζος.[5] Όμως, υπάρχει και η άποψη πως οι Κομνηνοί κατάγονταν από την Παφλαγονία, αλλά σύμφωνα με τους παραπάνω ιστορικούς αυτό ερμηνεύεται με το ότι από την Θράκη μετοίκησαν στην Παφλαγονία, όπου απέκτησαν και την περιουσία τους.[5, 6] Ειδικότερα, ο Kazdan αναφέρει ότι ο Μανουήλ Ερωτικός, το πρώτο μέλος της δυναστείας, απέκτησε τα κτήματά του στην Παφλαγονία,[7] με τον Runciman να προσθέτει ότι αυτό ήταν η ανταμοιβή του Βασιλείου Β' προς αυτόν, για την αφοσίωσή του στον αγώνα κατά του Βάρδα Σκληρού.[8] Αλλά, υπάρχει και η αντίθετη γνώμη, ότι δηλαδή η μετοικεσία έγινε αντιστρόφως, από την Παφλαγονία

στην Θράκη.[9, 10] Αυτό γιατί ο Νικηφόρος Βρυέννιος δεν ονομάζει Κομνηνό τον Μανουήλ Ερωτικό, και η άποψη αυτή ενισχύεται με την μαρτυρία του Ιωάννη Σκυλιτζή, αλλά ακόμα περισσότερο από την Άννα Κομνηνή, που μιλά για την πόλη του παππού του Αλέξιου Α', η οποία είναι η Κασταμονή της Παφλαγονίας.[10] Με αυτήν την άποψη τάσσονται οι σύγχρονοι ιστορικοί Καραγιαννόπουλος, Λάσκαρης και Κατσαρός, αλλά και ο εθνικός μας ιστορικός Κ. Παπαρρηγόπουλος, κρατώντας πάντως επιφυλάξεις, κατά τους ιστορικούς που υποστηρίζουν την αντίθετη θέση.[10]

Αξίζει να σημειωθεί πως λέγεται ότι οι Βυζαντινοί από την εποχή του Ισαακίου Κομνηνού θεωρούσαν την προέλευση της οικογένειας ανατολική και όχι δυτική, διότι στην συνείδηση του κόσμου οι αριστοκράτες της ανατολής ήταν ανώτεροι από εκείνους της δύσης.[11] Όποια από τις δύο εκδοχές κι αν ισχύει πάντως, αυτό δεν επηρεάζει το θέμα της εθνικότητας των Κομνηνών, αφού σύμφωνα με τον Βάρζο και τον μεγάλο βυζαντινολόγο Α. Vasiliev, η δυναστεία είναι χωρίς αμφιβολία ελληνικής καταγωγής,[11, 12] με τον Παπαρρηγόπουλο να συνυπογράφει σε αυτό.[13] Είχε πιθανολογηθεί και η άποψη ότι είναι βλαχικής καταγωγής [14] ή εξελληνισμένοι Βλάχοι,[15] κάτι όμως το οποίο δεν έχει καμία απολύτως ισχύ.[16]

Ο επόμενος Οίκος και συγγενής προς αυτόν των Κομνηνών είναι εκείνος των Δουκών, οι οποίοι λέγεται ότι ήταν αυτόχθονες ελληνόφωνοι και κατάγονταν κι αυτοί από την Παφλαγονία, όπου είχαν την περιουσία τους.[17, 18] Έχουν ακουστεί απόψεις και περί αρμενικής καταγωγής, οι οποίες όμως είναι αβάσιμες και δεν στηρίζονται στις ιστορικές πηγές.[18] Μετά τις δυναστείες των Κομνηνών και των Δουκών τα ηνία της Αυτοκρατορίας ανέλαβε ο Οίκος των Αγγέλων, οι οποίοι σύμφωνα με τον σύγχρονο ιστορικό της εποχής Νικήτα Χωνιάτη, κατάγονταν από την Φιλαδέλφεια της Μ. Ασίας, και δεν άνηκαν στους ευγενείς του Κράτους.[19, 20] Ο Οίκος που διαδέχτηκε τους Αγγέλους ήταν αυτός των Λασκαριδών, οι οποίοι βασίλευσαν στην Νίκαια, κατά την διάρκεια της Λατινοκρατίας, και σύμφωνα με τον Αλέξη Σαββίδη, στο έργο του «Μελέτες Βυζαντινής Ιστορίας», ήταν καππαδοκικής καταγωγής.[21]

(συνεχίζεται)

Βιβλιογραφία

1. Κατσαρός Β. (1983), Το “πρόβλημα της καταγωγής” των Κομνηνών, Βυζαντιακά 3, τόμος Γ', σελ. 113

2. Kazhdan Alexander (1991), *The Oxford Dictionary of Byzantium*, σελ. 1143, Oxford University Press
3. Βάρζος Κ. (1984), *Η Γενεαλογία των Κομνηνών*, τόμος Α', σελ. 25-26, *Βυζαντινά Κείμενα και Μελέται 20α*, Κέντρον Βυζαντινών Ερευνών, Θεσσαλονίκη
4. Κατσαρός Β. (1983), σελ. 113
5. Βάρζος Κ. (1984), σελ. 25-26
6. Κατσαρός Β. (1983), σελ. 113
7. Kazhdan Alexander (1991), σελ. 1143-1144
8. Runciman Steven (1951), *A History of the Crusades, Vol. I: The First Crusade*, σελ. 54, Cambridge University Press
9. Ηλίας Λάσκαρης (1995), *Βυζαντινοί Αυτοκράτορες*, τόμος Β', σελ. 88, έκδοση Ελεύθερος Τύπος, Αθήνα
10. Κατσαρός Β. (1983), σελ. 113-114, 119
11. Βάρζος Κ. (1984), σελ. 25-26
12. Α.Α. Vasiliev (1954), *Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας 324-1453*, σελ. 583, Α' έκδοση 1925, μετάφραση Δημοσθένης Σαβράμης, εκδόσεις Μπεργάδη
13. Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος (1932), *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους: από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι του 1930*, προσθήκες, σημειώσεις και βελτιώσεις υπό Παύλου Καρολίδου, τόμος 4, μέρος Α', σελ. 5, εκδόσεις Ελευθερουδάκης, Αθήνα
14. Βάρζος Κ. (1984), σελ. 25-26
15. Runciman Steven (1951), σελ. 54-55
16. Βάρζος Κ. (1984), σελ. 25-26
17.
<http://asiaminor.ehw.gr/forms/fLemmaBodyExtended.aspx?lemmaId=4137>
18. Δ.Ι. Πολέμης (1968), *The Doukai: A Contribution to Byzantine Prosopography*, σελ. 8, *University of London Historical Studies 22*, London
19. Βάρζος Κ. (1984), σελ. 260
20.
<http://constantinople.ehw.gr/forms/fLemmaBodyExtended.aspx?lemmaID=12489>
21. Ηλίας Λάσκαρης (1995), σελ. 204

<http://bit.ly/2sW2AKZ>